

Evropeizacija in visoko šolstvo – primer Visoke šole za management v Kopru

mag. Nada Trunk Širca

RAZISKOVANJE IN POUČEVANJE NE POZNATA MEJA

Znanstveno raziskovanje kot produkcija novega znanja je bilo že od nekdanj vzrok za sodelovanje med univerzami doma in v tujini. Sodelovanje na področju poučevanja in učenja pa se je razmahnilo v zadnjih letih in visokošolski zavodi postajajo vse bolj mednarodno naravnani. To spremembo je prav gotovo spodbudila tudi Evropska unija s svojimi programi (Socrates, Leonardo da Vinci ...) in Sorbonska ter Bolonjska deklaracija. Slednjo je podpisalo 29 držav.

Zunanje okolje torej močno vpliva na visokošolske zavode in njihovo delovanje. In kaj je »spreminjajoče se zunanje okolje«? Največkrat govorimo o globalizaciji in internacionalizaciji – čeprav sta pojma povezana, nimata enakega pomena. Knight (v Phare 2000, 7) meni, »da sta internacionalizacija in globalizacija razumljeni kot različna, toda dinamično povezana koncepta. Globalizacijo je možno pojmovati kot katalizator, medtem ko je internacionalizacija proaktivni način odziva«, in opredeljuje internacionalizacijo visokošolskega izobraževanja kot »proces integriranja mednarodne in medkulturne razsežnosti v poučevanje in učenje, znanstveno raziskovanje ter storitvene dejavnosti ustanove«. Po Scottu (1998) vsi visokošolski zavodi sicer niso internacionalizirani, zato pa so vsi del procesa globalizacije, ki se nanaša na vzpon globalne družbe in gospodarstva (npr. razširjene trge in mednarodno konkurenco), mobilizacijo kvalificirane delovne sile, rast tehnoloških inovacij in pomembnost pretoka znanja.

In kaj je »evropeizacija« v primerjavi z »internationalizacijo«? Nekateri trdijo, da koncepta nista le različna, ampak je med njima celo neka kšna napetost. Teichler (v Scott 1998) navaja, da se izraz evropeizacija ali »evropska razsežnost« pogosto uporablja na nadnacionalni ravni (npr. v okviru Evropske unije), ker naj bi s tem skušali »regionalizirati« internacionalizacijo z namenom, da bi na tem območju preprečili vpliv globalnih gospodarstev drugih držav, kot so Združene države Amerike in Japonska. Po drugi strani pa se izraza dostikrat uporabljata tudi prepro-

steje in manj politično, posebno na institucijski ravni, kjer evropske in druge politike težijo k poenotenju, se povezujejo med sabo ali prehajajo druga v drugo.

Izobrazba, zlasti visokošolska, postaja pomemben pripomoček, ki lahko pomaga povečati gospodarsko konkurenčnost. Gospodarstvo je vse bolj odvisno od znanja, s katerim si bodo študenti pridobili usposobljenost sprejemati in uporabljati informacije, ter od osveščenosti, da je treba znanje obnavljati, saj izobrazba in usposobljenost vedno hitreje zastarevata.

Visokošolski zavodi lahko pomagajo državi, da se bo mogla odzvati na posledice globalizacije, tako, da zagotovijo ustrezne študijske programe za pridobitev izobrazbe in programe za izpopolnjevanje ter druga usposabljanja. Obstajajo mnogi dejavniki, ki spodbujajo ali zavirajo delovanje visokošolskih zavodov, npr.: različni visokošolski sistemi, nacionalna tradicija in prednostne naloge ter razmerje med državo in visokim šolstvom (pristojnosti in avtonomnosti). Kako nacionalna urejenost visokošolskega sistema vpliva na delovanje visokošolskih zavodov, sem imela priložnost v živo spremljati zadnji dve leti, ko sem bila članica slovenske nacionalne delegacije na petih delavnicah, ki jih je pod naslovom »Politika oz. strateške zadeve v visokem šolstvu« vodil »Center for Higher Education Policy Studies« z Univerze Twente na Nizozemskem. Udeleženci delavnic so bili vodilni ljudje, zaposleni v sistemu visokega šolstva, npr. državni sekretarji za področje visokega šolstva in rektorji, prorektorji, dekani in direktorji visokošolskih zavodov.

Našteti dejavniki pomembno prispevajo k internacionalizaciji v visokem šolstvu – pravzaprav se po teh dejavnostih prepoznava mednarodno usmerjen visokošolski zavod:

- kreditnoprenosni sistem (ECTS) in priznavanje kreditnih točk,
- mobilnost študentov in učiteljev, večjezičnost, učenje na daljavo,
- primerljivost in prenova študijskih programov, priloga k diplomam, priznavanje diplom,
- partnerstvo med visokošolskimi zavodi, sodelovanje pri raziskovanju in poučevanju,
- vključevanje v mednarodna združenja in mreže osnovane predvsem na znanstvenih disciplinah.

Tudi Slovenija je v zadnjih nekaj letih veliko naredila na tem podro-

čju. Pri vzpostavljanju formalnih pogojev ima Visoka šola za management zaradi svoje sorazmerne neodvisnosti (ni del univerze) in fleksibilnosti (je majhna in mlada institucija) zagotovo prednost pred ostalimi zavodi v Sloveniji. Senat vŠM je sprejel ECTS (European credit Transfer System) in naši študijski programi formalno omogočajo mobilnost študentov. Kot prvi visokošolski zavod v Sloveniji smo našim diplomantom izdali »prilogo k diplomi«, ki je eden od instrumentov, ki olajšujejo primerljivost študijskih programov in so osnova za mobilnost tudi pri zaposlovanju.

KAKOVOST IN VODENJE VISOKOŠOLSКИH ZAVODOV V SPREMINJAJOČEM SE OKOLJU

Visokošolski zavod (univerza, fakulteta, akademija, visoka šola) je namenjen predvsem poučevanju in učenju. Torej naj bi bila to organizacija, ki se dejavno odziva na nagle spremembe v okolju in je pripravljena na prihodnost. Pridobiva novo znanje in ga uvaja ter na ta način izboljšuje svoje delovanje. Kot učeča se organizacija se ukvarja s sistematičnim reševanjem problemov, preizkuša nove pristope, upošteva pridobljene izkušnje, lastne in tuje, ter hitro in učinkovito prenaša znanje.

Globalizacija oziroma evropeizacija je zajela tudi visoko šolstvo – treba se je odzivati na nagle spremembe v gospodarskem, političnem in družbenem okolju in sicer tudi v mednarodnem pogledu. Vse to pa ne zahteva od visokošolskih zavodov samo strokovnega – akademskega vodenja, temveč tudi sposobnost za strateško vodenje in upravljanje na institucionalnem nivoju.

Na Visoki šoli za management smo izkoristili možnosti, ki jih daje Zakon o visokem šolstvu in ločili strokovno funkcijo od poslovodne – enaka pozornost se posveča akademski (programski) rasti šole kot njenemu institucionalnemu razvoju.

Zaposleni na vŠM smo v študijskem letu 1998/99 na petih študijskih delavnicah analizirali interese notranjih in zunanjih udeležencev šole, zasnovali smotre in oblikovali izjavo o viziji ter poslanstvo. V lanskem letu smo zasnovali proces priprave strateškega (razvojnega) načrta šole – pri njegovem nastajanju sodelujejo vsi, ki bodo najpomembnejše dejavnosti morali tudi izvajati.

Na šoli se zavedamo, da v visokem šolstvu igra kakovost vedno večjo vlogo. V štirih letih smo na Visoki šoli za management vzpostavili pro-

ces institucioanalne samoevalvacije, v katero so vključeni tudi elementi programske evalvacije.

V okviru razvojnega projekta »Zasnova in uvedba samoevalvacije ter vpliv na uvajanje izboljšav« smo izpeljali akcijsko raziskavo s katero smo:

- razvili in izpopolnili nekaj instrumentarijev za letno spremljanje izvedbe študijskih programov, predvsem kar zadeva poučevanje in vsebine študijskih programov, vzporedno pa smo zasnovali tudi (delno) informacijsko podporo za analizo teh instrumentarijev, ki so:
 1. anketa za redne študente ob prvem vpisu v dodiplomski program,
 2. anketa za redne študente o izvedbi dodiplomskih študijskih programov,
 3. anketa za mentorje študentov na strokovni praksi,
 4. občasni skupinski intervju z izbranimi skupinami študentov izrednega študija,
 5. anketa za študente o izvedbi podiplomskih študijskih programov,
 6. anketa za visokošolske učitelje in sodelavce,
 7. anketa za diplomante – ob diplomiranju (v pripravi),
 8. anketa za diplomante – leto do dve leti po diplomiranju (v pripravi).
- opredelili področja, ki jih letno sistematično spremljamo:
 1. študenti in učinkovitost študija (analiza vpisa po različnih kriterijih, analiza izpitnih obdobij, prehodnost med letniki, dolžina trajanja študija, analiza zaposlovanja študentov, vidni uspehi študentov, obštudijska dejavnost),
 2. izvedba študijskih programov (razmerje med številom študentov in številom pedagoških delavcev, uresničevanje študijskega programa, vključevanje strokovnjakov iz prakse v izvedbo programa),
 3. zaposleni in njihov strokovni razvoj (kadrovska struktura po izobrazbi, število habilitacij, študijski obiski in izmenjave, posebni dosežki zaposlenih),

4. raziskovalna dejavnost (članki, referati, monografije, projekti – domači in mednarodni),
 5. mednarodna dejavnost (bilateralne institucionalne pogodbe, projekti, strokovna srečanja/konference),
 6. materialni pogoji (prostori in oprema, število računalnikov, lastna študijska literatura, obseg knjižničnega gradiva in periodike, izposoja literature in uporaba čitalnice),
 7. finančno poslovanje.
- vzpostavili sistem povratnih informacij – obravnave analiz in letnega poročila med zaposlenimi (individualne analize in skupinske razprave v okviru pedagoškega kolegija in akademskega zbora), v študentskem svetu, predstavitev letnega poročila širši javnosti.

Na osnovi sistematičnega spremljanja delovanja šole in razvojnih trendov v visokem šolstvu tako doma kot v svetu smo sproti uvajali spremembe – izboljšave in spremljali njihove učinke:

- Veliko izboljšav lahko najdemo v spremenjenih načinih poučevanja in ocenjevanja študentov. Na vsebinski ravni so spremembe predvsem v aktualizaciji učnih vsebin v okviru sprejetih učnih načrtov.
- Izboljšave so opazne tudi na področju urejenosti delovanja šole.
- Na osnovi izkušenj izvajanja študijskega programa Management pa je zasnovana razvojna naloga »Dopolnitve in spremembe študijskega programa Management«, ki naj bi prinesla spremembe predvsem v izbirnosti predmetov za študente.
- Zasnovali in izpeljali pa smo kar nekaj razvojnih projektov, pri katerih smo bili med prvimi v slovenskem visokošolskem prostoru in ki so pomembni za razvoj visokošolskega zavoda: uvedba kreditnega sistema (ECTS) v študijskih programih, razvoj priloge k diplomam in podpornega informacijskega sistema, zasnova in uvedba samoevalvacije ter vpliv na uvajanje izboljšav in razvoj podpornega informacijskega sistema, izdaja letnih celovitih informacij za študente v »Študijskem vodniku«, oblikovanje »Letnega poročila« šole in njegova javna predstavitev, razvoj celovitega informacijskega sistema visokošolskega zavoda (ki bo končan leta 2001).

S takšnim pristopom prihaja vedno bolj v ospredje osredotočen pristop k snovanju ciljev naše šole in jasno opredeljevanje dejavnosti, s katerimi jih bomo uresničevali. Zato je potrebna vedno večja preglednost, določenost in usklajenost načrtov šole ter intenzivno sodelovanje vseh sodelujočih. Nadzor nad izvedbo vseh dejavnosti ima izjemen pomen, biti pa mora predvsem proaktiven in le izjemoma reaktiven ter vgrajen v proces samoevalvacije.

Vzporedno s snovanjem in uvajanjem instrumentarijev, s pomočjo katerih spremljamo delovanje šole, smo prav gotovo vzpostavili tudi pozitiven odnos do samoevalvacije, ki je v visokem šolstvu eden od najpogostejših pristopov k zagotavljanju kakovosti.

Številni strokovnjaki, ki se ukvarjajo z visokim šolstvom, menijo, da je »evropsko razsežnost« tako težko uvajati v visoko šolstvo predvsem zato, ker je akademsko kulturo univerze najtežje spreminjati. V okviru projekta PHARE (PHARE 2000) so ugotovili, da na mnogih univerzah vlada »kultura obtoževanja drugih za probleme, namesto da bi vsak samokritično sprejel svoj delež odgovornosti zanje«. Visokošolski zavodi bi morali izpolniti dva pogoja za učinkovito delovanje in sicer zaupanje in skromnost – prav ti dve lastnosti pa sta dejansko le redko sestavni del akademske kulture.

UPORABLJENA LITERATURA

- PHARE. 2000. *Evropska univerza: priročnik za institucionalni pristop k strategiji in kakovosti pri vodenju in upravljanju, evropski politiki ter akademskem priznavanju*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani.
- Scott, P., ur. 1998. *The globalization of higher education*. Buckingham: SRHE/OU Press.